

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

THANING & APPELS BILLEDSEIE

UNDER REDAKTION AF PETER KOCH

VORE GAMLE TROPEKOLONIER

TEKST AF

SOPHIE PETERSEN

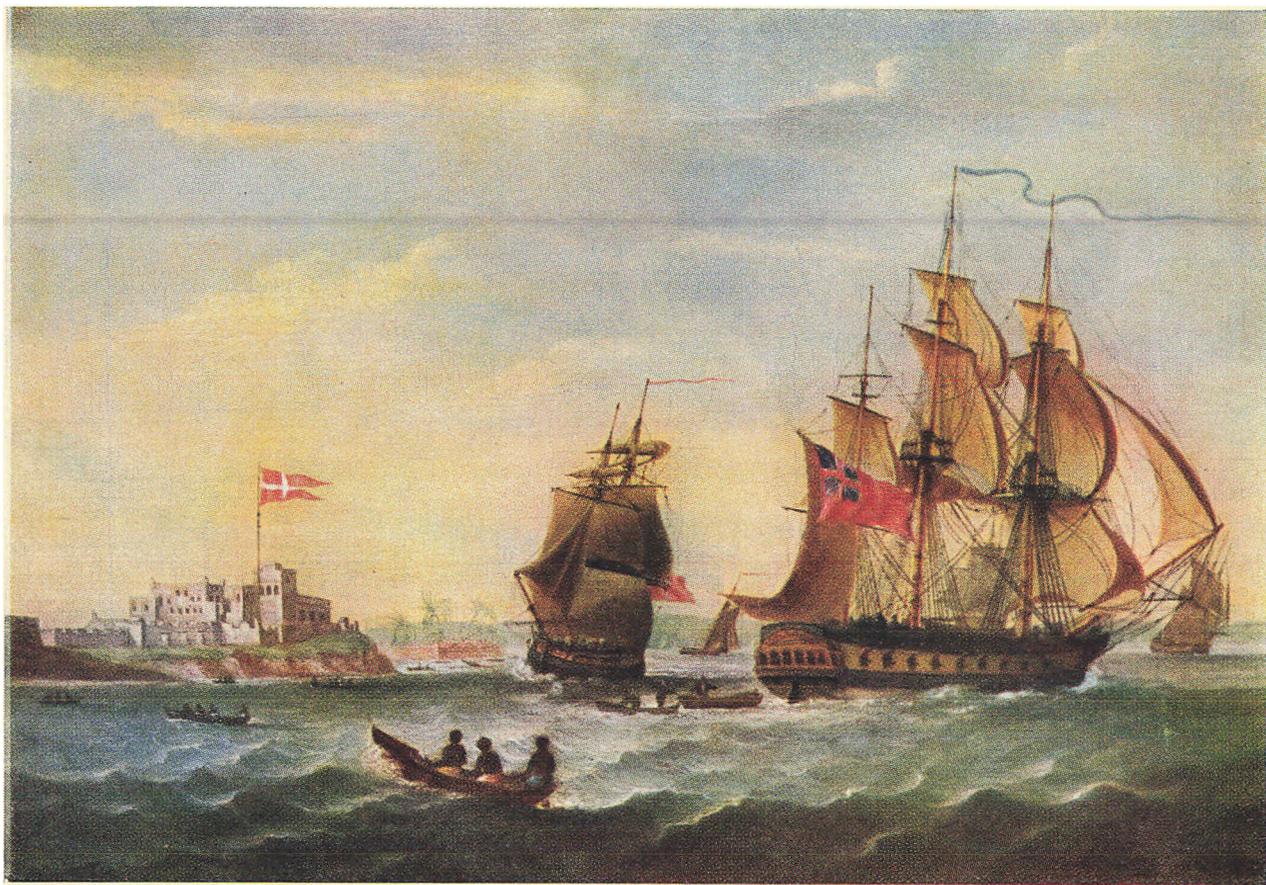
BILLEDER VED

ARNE LUDVIGSEN

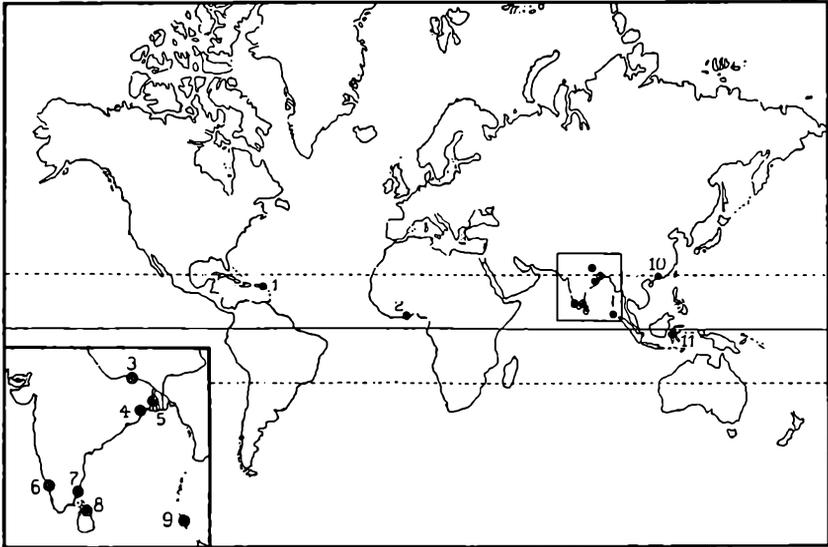
KØBENHAVN

THANING & APPELS FORLAG

1948

Skibe ved Christiansborg. Maleri af Webster. Handels- og Søfartsmuseet. Kronborg.

Danmarks gamle Tropekolonier.

- 1 Dansk Vestindien. 2 Dansk Guinea. 3 Logen Patna. 4 Logerne i Piplej og Balasore.
5 Serampore (Fredericksnagore). 6 Logerne i Carical og Calicut. 7 Tranquebar. 8 Trincomali.
9 Nicobarerne. 10 Factoriet i Canton. 11 Logen i Macassar paa Celebes.

Indledning.

Hvis man paa et verdenskort mærker sig de omraader, hvor det lykkedes Danmark i løbet af 1600- og 1700-tallet at skabe sig kolonier, vil man se, at der dengang skabtes et kolonirige vel ikke stort i areal, men svarende godt til det dansk-norske monarkis størrelse og opfyldende tidens krav med hensyn til et koloniriges opbygning: Handelskolonier i Østens gamle kulturlande, plantagekolonier i den nye verden og midt imellem begge forterne og logerne paa Afrikas kyst, som baade var støttepunkter for besejlingen af de asiatiske kolonier og leverede arbejdskraft til plantagerne i Vestindien.

Som forudsætning for Danmarks indtræden i de koloniskabende nationers række har vi de store opdagelsesrejsers eventyrlige tidsalder, som fremkaldte en fuldstændig revolution i menneskehedens geografiske forestillinger og ogsaa kom til at sætte sig spor i lande, der ikke direkte havde taget del i disse rejser. I middelalderen var „Indien“, d. v. s. Syd- og Østasien, alle købmænds forjættede land, kostbare tøj, krydderier og ædelstene bragtes herfra ad lange, besværlige karavaneveje gennem Forasien til Ægypten eller sejlede gennem Rødehavet, og efter at der var betalt told til Mamluksultanerne, naaede varerne videre til Italien, som dengang var storhandelens og søfartens sæde. Men alt dette ændredes totalt omkring aar 1500: Amerikas opdagelse skaffede Europas folk kendskab til en hel ny verden, og da Vasco da Gama i 1498 var landet paa Forindiens vestkyst var der fundet en direkte vej for europæiske skibe fra Vesteuropa til Sydindien, og gennem Magalhães i 1519–21 foretagne jordomsejling fik man kendskab til Ostindiens rige øverden, hvorfra de eftertragtede krydderier og fine træsorter kunne hentes.

Det blev dog de lande, der havde den aabne adgang til havet, og ikke Italien, som høstede fordel af, at mægtige omraader nu aabnedes for Europas handelsfolk. I begyndelsen var det Spanien og Portugal, som særligt satte ind her, idet Spanien især vendte sig mod den nye verden, mens Portugal skaffede sig en række støttepunkter i Sydasiens, men de blev dog snart slaet ud af de nyopdukkende søfarende nationer: England og Nederlandene. Der

opstod i de vestlige lande nye handelsbyer, middelhavsbøyerne og østersøbyerne (Hansestæderne) trængtes tilbage, mens Lissabon, Bordeaux, Antwerpen og London efterhaanden blev de førende. Der udviklede sig et godt marked for landbrugsprodukter i vest, og Danmark fik handelsinteresser i de vestlige lande. Vi fik Holland som hovedforbindelse og som mellemed for eksport til Spanien og Portugal, og danske søfolk havde nu ofte lejlighed til at komme med hollandske skibe til Østen.

Det maatte derfor ganske naturligt blive Danmarks unge, energiske og initiativrige konge, Christian IV, med den stærke interesse for handel og søfart, som førte kolonitanken ud i livet. En novemberdag i 1618 stod „Den indianske Flaade“, to krigsskibe og tre handelsskibe, under admiral Ove Gjeddes kommando ud fra Københavns red paa vej til Ceylon, hvor det i 1616 oprettede „Dansk-ostindiske Kompagni“, det første danske aktieselskab, vilde forsøge at anlægge en handelsstation. Dette foretagende kom der dog ikke meget ud af, større held fik man paa Koromandelkysten, Forindiens østkyst, hvor kompagniet i 1620 efter forhandlinger med fyrsten af Tanjore fik monopol paa handelen og ret til at opføre en fæstning. Stedet fik navnet *Tranquebar*, og med dette som udgangspunkt oprettedes handelsløger andre steder i Sydasiens. I Nordindien grundlagdes kolonien Fredericksnagore (nu Serampore) nær Calcutta, og der gjordes gentagne gange forsøg paa at kolonisere Nicobarerne.

Opgangstider og nedgangstider skiftede i de følgende aarhundreder for vore indiske handelspladser; de blev nemlig ganske afhængige af, hvorledes forholdene udviklede sig dels i moderlandet, dels i det øvrige Europa. Naar Danmark indvikledes i krige var forbindelsen med Indien ofte afbrudt i en aarrække, og naar der kom krige mellem de større nationer, hvorved en lille neutral, søfarende nation havde de store muligheder, fik Tranquebar og de andre handelspladser en blomstringstid. Men da Englænderne i 1800-tallet begyndte at samle Forindien under den britiske krone, gik det tilbage for de danske kolonier, og i 1845 solgte Danmark alle sine indiske besiddelser til England for en sum af 1¹/₄ Mill. Rdlr. Kun Nicobarerne beholdt vi til 1868.

Paa et tidspunkt i 1700-tallets første halvdel, hvor muligheder for handel i Østens lande var særligt gunstige, begyndte vi ligesom en række andre søfarende nationer ogsaa at handle paa *Kinakysten*, en handel, som udviklede sig straalende og fik stor betydning for moderlandet baade merkantilt og kulturelt.

Men allerede før den tid havde danske købmænd, ligesom hollænderne, englænderne, franskmændene, svenskerne, ja endog brandenburgerne, fattet interesse for den afrikanske Guineakyst, hvor portugiserne i 1482 var begyndt at anlægge forter og handelsstationer. Navne som Peberkysten, Elfenbenskysten, Guldkysten og Slavekysten viser, hvilke produkter europæerne hentede herfra. Der stiftedes omkring midten af 1600-tallet et „Dansk-afrikansk Kompagni“, som senere var forbundet med et nyoprettet „Vestindisk Compagni“, og en række forter blev efterhaanden anlagt langs kysten omkring og vest for det nuværende Accra, hovedstaden i den engelske „Gold coast colony“. 1754 overtog den danske stat alle besiddelserne paa Guineakysten (og i Vestindien). Handelen udviklede sig efterhaanden til den saakaldte „Trekantshandel“: Skibene sejlede fra København til Guinea lastet med Varer, som kunde fryde en negers eller negerindes hjerte: brændevin, ammunition, billige tøj, messingting o. lign. Disse sager solgtes til negerkongerne i Ashanti og andre af Guldkystens kongeriger og betales med slaver, som lænkede i lange rækker under bevogtning førtes ned til kysten og midlertidig stuvedes sammen i forternes fangehuller, før de bragtes ombord paa slaveskibene og førtes til Vestindien, hvor de fordeltes paa plantagerne, mens skibene vendte tilbage til Danmark med Vestindiens produkter: rom og sukker. I 1803 ophævede Danmark imidlertid som det første land i verden disse slavetransporter, og vore Guineakolonier mistede deres handelsmæssige betydning; man prøvede i en del aar at anlægge plantager og derved beskæftige negrene, men der kom ikke meget ud af disse forsøg, og kolonierne gav stadig underskud. 1850 vedtoges det derfor at sælge dem til England, som fik alle de den danske krone tilhørende forter og handelsloger paa Guineakysten for den ringe sum af 10 000 £.

Af det danske tropekolonirige havde vi saa kun Jomfruøerne i Vestindien tilbage. Disse bestod af den oprindeligt herreløse Ø St. Thomas, som Frederik III i 1665 havde udstedt et aabent brev om at indtage og befæste, hvilket det i 1671 oprettede „Vestindiske Compagni“ lod ske i 1672. 1684 annekteredes den nærliggende Ø St. Jan, og 1733 købte vi St. Croix af franskmændene. St. Thomas havde en fremragende havn, som udviklede sig til at blive det vestindiske arkipelags hovedhavn, mens St. Croix først og fremmest blev plantageøen, hvor sukkerrøret dyrkedes i stor stil.

Omkring midten af 1800-tallet begyndte det dog at gaa tilbage for øerne. Neger-slaveriet ophævedes i 1848, og plantageejerne berøvedes derved deres

billige arbejdskraft, sukkerroeavl i Europa slog sukkerrøret ud paa det europæiske marked, og samtidig gik det tilbage for St. Thomas, fordi sejl-skibene efterhaanden afløstes af dampskibe, der ikke har nødig i saa høj grad at skulle søge mellemhavn. Jordskælv og orkaner ødelagde store værdier, og negeroprøret i 1878 forværrede yderligere forholdene. U. S. A. fik efter panamakanalens aabning i 1914 forøget interesse for øerne, og efter flere forgæves forsøg paa at ophjælpe disse besluttede vi at sælge dem. En folkeafstemning 14. december 1916 gav flertal for salg, og i 1917 overdroges øerne til U. S. A. for 25 mill. dollars; den sidste del af det danske tropekolonirige var dermed likvideret. Vi har endnu vor arktiske koloni Grønland tilbage, lad os haabe, at erfaringer fra de tabte omraader maa kunne øve deres indflydelse her.

Vor kolonihistorie er for saa vidt en tragedie, og man kan med ret bebrejde os, at vi i Tidernes Løb sendte for faa og ikke altid de dygtigste ud til tjeneste i kolonierne. Men aarsagerne til, at det hele smuldrede hen, skyldtes alligevel forhold, som vi ikke var herrer over: For de asiatiske koloniers vedkommende englændernes voksende herredømme i Indien, for de afrikanske slavetransporternes ophør og for Vestindiens sukkerroens sejr over Sukkerrøret, slaveriets afskaffelse og St. Thomas havns mindskede betydning.

Der er dog al mulig grund til at fremhæve, at vor kolonihistorie ogsaa rummer en række lyse og gode minder om danskes færden blandt farvede folk. Karakteristisk for vor kolonisation er foruden det stærke initiativ, der periodevis gjorde sig gældende, de mange humanitære foranstaltninger, som vi indførte: Danmark var det første land i verden, som forbød slavetransporter til Vestindien, vi lod trykke bøger for inderne og for Vestindiens negre paa deres eget sprog, Frederik VI oprettede med landsfaderlig omsorg for selv sine fjerneste undersaatte universitetet i Fredericksnagore i Nordindien, med lige adgang for indere og europæere, og gang paa gang har man fra engelsk side i gamle dage fremhævet de gode hygiejniske forhold, den ro og orden, som herskede i de dansk-indiske omraader.

Vi har altid styret med mildhed og humanitet efter tidens opfattelse af disse begreber, og gennem hele vor kolonihistorie gaar som en rød traad det danske sinds trang til at øve lige ret mod alle, uafhængigt af nation og race.

BILLEDFORTEGNELSE

Indien.

1. Rigsadmiral Ove Gjedde
2. Fæstningen Dansborg
3. Byplan over Tranquebar med Fæstningen Dansborg
4. Gade i Tranquebar
5. Festprocession
6. Jerusalemskirken, Tranquebar
7. Kirkegaarden, Tranquebar
8. Officer og menig fra kolonihæren
9. Universitetet, Serampore
10. Chefshuset, Serampore
11. Den danske kirke i Serampore
12. Parti fra Nicobarøerne

Kina.

13. En kinafarer
14. Supercargo Peter van Hurk
15. Det danske factori i Canton
16. Asiatisk Kompagnis pakhus i København
17. Det kinesiske lysthus, Liselund
18. Terrin af ostindisk porcelæn

Guinea.

19. Fæstningen Christiansborg paa Guineakysten
20. Indgangsporten til Fæstningen Christiansborg
21. Paa Christiansborgs bastioner
22. Et slaveskib
23. Kotseddel for slaverne ombord paa slaveskibet Christianus Quintus
24. Greve Ernst Schimmelmann

Vestindien.

25. Parti af St. Thomas
26. Trappegade i Charlotte Amalie
27. Negre kommer fra kirke
28. St. Thomas apotek
29. Plantage med sukkerrørsmark, St. Croix
30. Beboelseshus paa en plantage
31. Værftet Christianssted, St. Croix
32. Guvernementshuset, Christianssted
33. Vestindisk arkitektur
34. Vestindisk himmelseng
35. Den indre fortgaard, Frederikssted

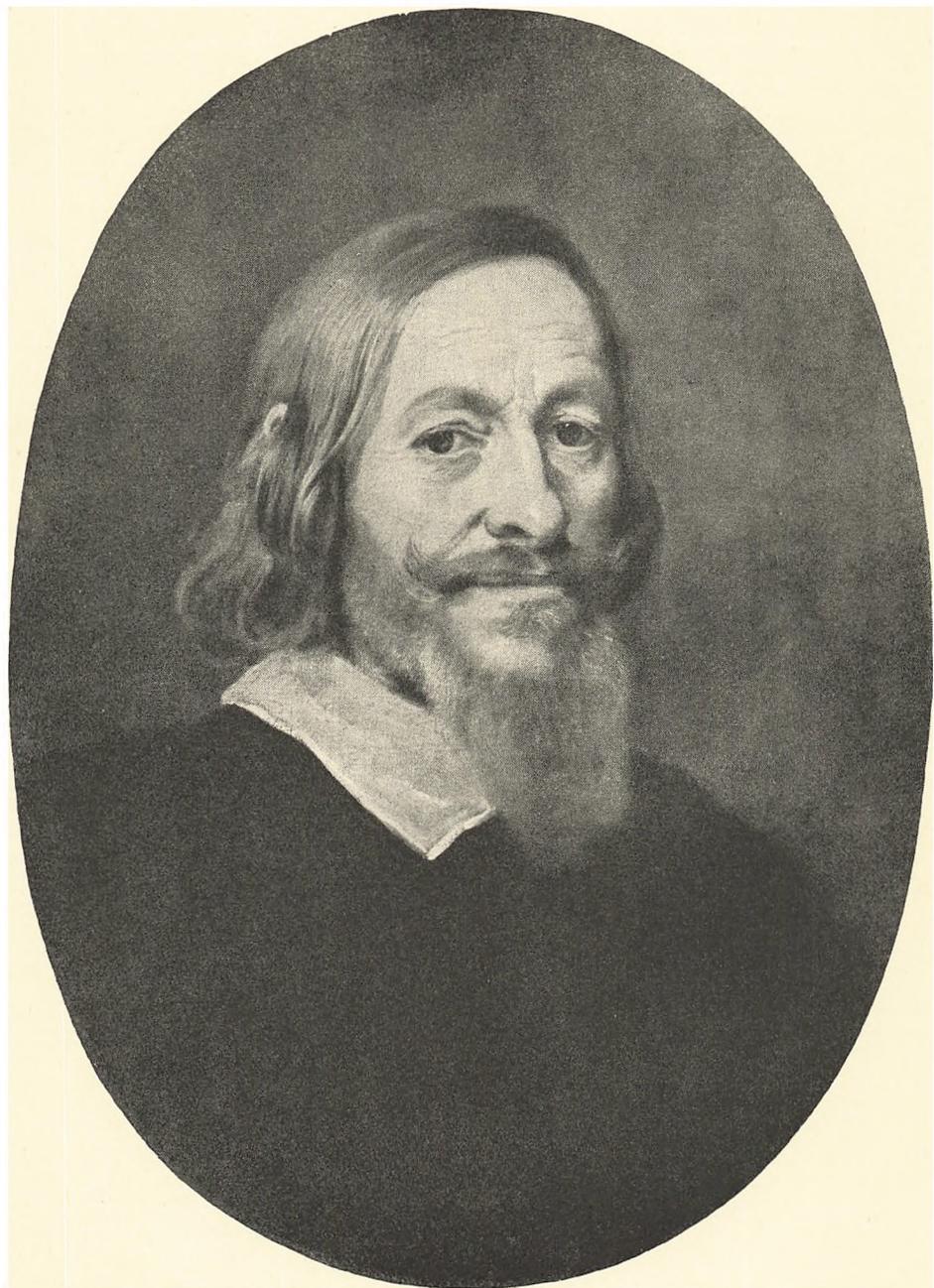
Det danske koloniriges grundlægger adelsmanden *Ove Gjedde* var født i Skaane 1594 og døde som rigsadmiral i 1660. Kun 24 aar gammel fik han betroet sit vigtige og farefulde hverv at føre „Den indianske flaade“, 2 krigsskibe og 3 handelsskibe, til Ceylon, og meddele Kejseren, at der med en hollandsk købmand som mellemmand var sluttet en handelstraktat mellem Ceylon og Danmark.

Det blev en lang og besværlig rejse rundt Cap det gode Haab ud til Indien; man mødte al mulig modgang: Storm, angreb af sørøverskibe, skørbug og ulykkestilfælde. Først efter 1½ aars rejse naaede man i maj 1620 frem til *Ceylon* og kastede anker ved *Panva* paa østkysten. Herfra arbejdede Ove Gjedde og hans mænd sig op til kejserens residens i landets indre nær Kandy, en rejse som foregik under de største besværligheder fremkaldt af tropeheden, de tætte regnskove, de brusende bjergbække og mødet med de indfødte veddaffolk, som skjult i junglen afskød deres giftige pile. Men frem naaede man da i august maaned, og forhandlinger med kejseren førte til, at vi fik overladt distriktet *Trincomali* samt ret til der at bygge en fæstning.

Det viste sig dog snart, at kejserens magt var saare ringe, og at han var ganske afhængig af portugiserne, som længe havde haft meget at sige paa øen; han var derfor ikke i stand til at kunne holde sine løfter til Ove Gjedde. Vi begyndte dog at opføre fæstningen, men det hele foretagende gik snart i staa. Trincomali har en af verdens fineste havne, men savner ganske et frugtbart opland og er i virkeligheden uden handelsmæssig betydning.

Allerede i september 1620 rejste Ove Gjedde misfornøjet med forholdenes udvikling til Koromandelkysten, Forindiens østkyst, og begyndte her med Hollænderen Crappe som mellemmand at forhandle med Fyrsten af Tanjore. Disse forhandlinger førte til, at fyrsten mod en aarlig afgift afstod flækken *Tarangambadi*, „Bølgesangen“, eller som navnet i europæisk form kom til at lyde: Tranquebar. Det dansk-ostindiske Kompagni skulde have eneret paa handelen og ret til at opføre en fæstning. Ove Gjedde udnævnte Crappe til leder baade af Tranquebar og Trincomali og forlod selv Indien i Juni 1621. I februar 1622 naaede han Norge; over 3 aar havde ekspeditionen varet.

1 Rigsadmiral OVE GJEDDE (1594-1660).
Maleri af Karel van Mander (c. 1613-1670). Statens Museum for Kunst.

Kort efter, at overdragelsen af Tranquebar til de danske var i orden gennem et aabent brev udstedt af Fyrsten af Tanjore, tog man fat paa at opføre en fæstning.

Ove Gjedde, der selv, foruden at være officer, var ingeniør, synes at have udarbejdet tegningerne, og fæstningen byggedes af indiske haandværkere under dansk ledelse. Materialet, sten og kalk, maatte hentes langvejs fra, da egnen ikke bød paa byggemateriale.

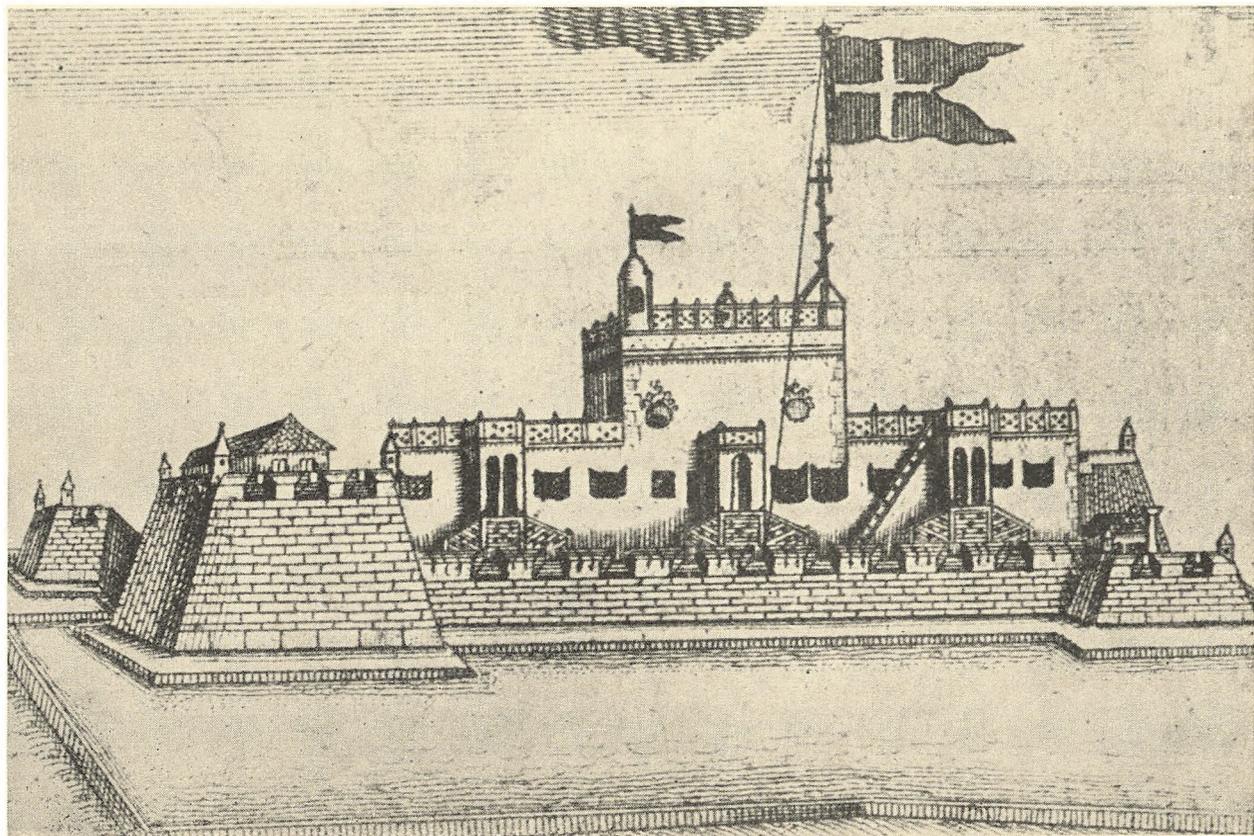
Fæstningen fik navnet *Dansborg*, og det blev et smukt og anseligt bygningsværk, paa hvis bastioner i de kommende tider mange unge mænd fra Norden har holdt vagt i hede tropedage og bløde, lune tropenætter, hvor ildfluerne svirrede i luften, og tempelkvindernes sang lød fra pagoderne.

I nutiden bruges hovedbygningen paa Dansborg som „Travellers bungalow“, d. v. s. som et hotel af den slags, der indrettes i mindre, indiske byer, hvor der ikke er rigtige hoteller; man kan bo der ganske frit, men maa selv sørge for kost og sengetøj.

Dansborg ligger lige ud mod havet, og monsunen slynger oceanets bølger op mod muren. Gennem nordporten kommer man ind i fæstningens gaard; paa muren har englænderne opsat en marmortavle med indskriften: „The Dansborg built by Ove Gjedde, Commander in the Royal danish Navy circa 1620“. Fra taarnet har man en god udsigt over Tranquebar, nærmest fæstningen ligger den europæiske bydel med sine palmehaver og vingaarde, Tranquebars druer er berømt i Sydindien, længere borte ser man det indiske kvarter og længst ude fiskerlejet. Tranquebar er i nutiden kun en beskedent fiskerby med ca. 2 000 indbyggere, i den danske tid boede der i selve byen over 5 000 og i hele det danske omraade, som var paa størrelse med Fanø, over 23 000.

Fæstningen DANSBORG i Tranquebar, bygget ca. 1620

2 *Kobberstik i Tycho de Hofmans: Historiske Efterretninger om velfortjente Adelsmænd. Kiøbenhaffn 1777.*

Tranquebars byplan viser tydeligt, at den ikke er indisk. Det er en lille dansk købstad, hvor gaderne skærer hinanden under rette vinkler, det er fæstningsbyen, et lille Fredericia, omgivet af bastioner og volde; men de flade tage og de aabne verandaer, hvor man om aftenen kan sidde og nyde søbrisen, fortæller os, at vi er i en dansk by flyttet ud til Indiens solhede klima.

Paa kortet ses bl. a. reden med skibene og Dansborg fornedet til venstre; til højre for fæstningen ligger paradepladsen.

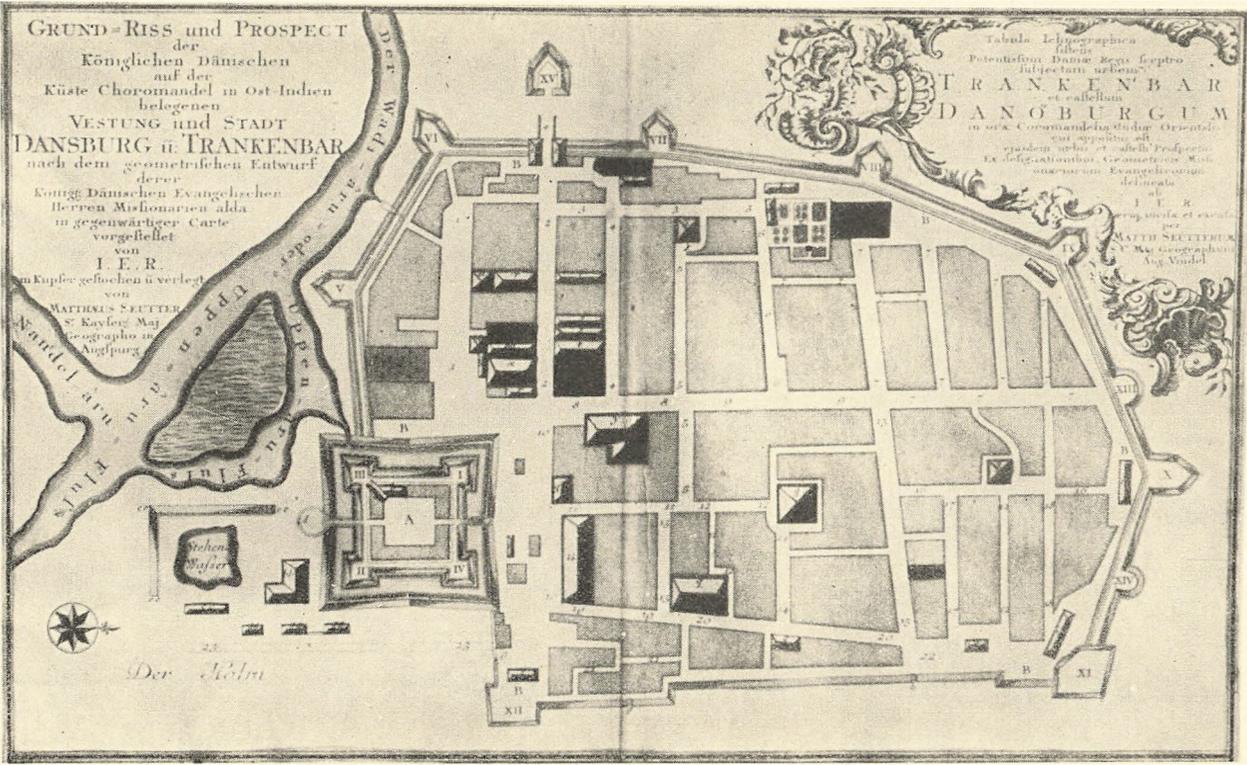
GRUND-RISS und PROSPECT
 der
 Königl.ichen Dänischen
 Küste Choromandel in Ost-Indien
 belagerten
 VESTUNG und STADT
 DANSBURG u. TRANKENBAR
 nach dem geometrischen Entwurf

Könige Dänischen Evangelischen
 Herren Missionarien alda
 in gegenwärtiger Carte
 vorgezichlet
 von
 I. E. R.

in Kupfer geschnitten u. verlegt
 von
 MATTHIUS SEUTTER
 S. Kaylers Maj.
 Geographus in
 Augsburg

Tabula topographica
 tabulis
 Potentissimi Danici Regis scripto
 subjectam urbem
TRANKENBAR
 et castellum
DANOBERGUM
 in ora Choromandelis Indiae Orientalis
 cui spectat esse
 quidem urbis et castelli Prospectus
 Et descriptio omnium circumstantiarum Mat-
 thaeo Seuttero Evangelicorum
 delincenti

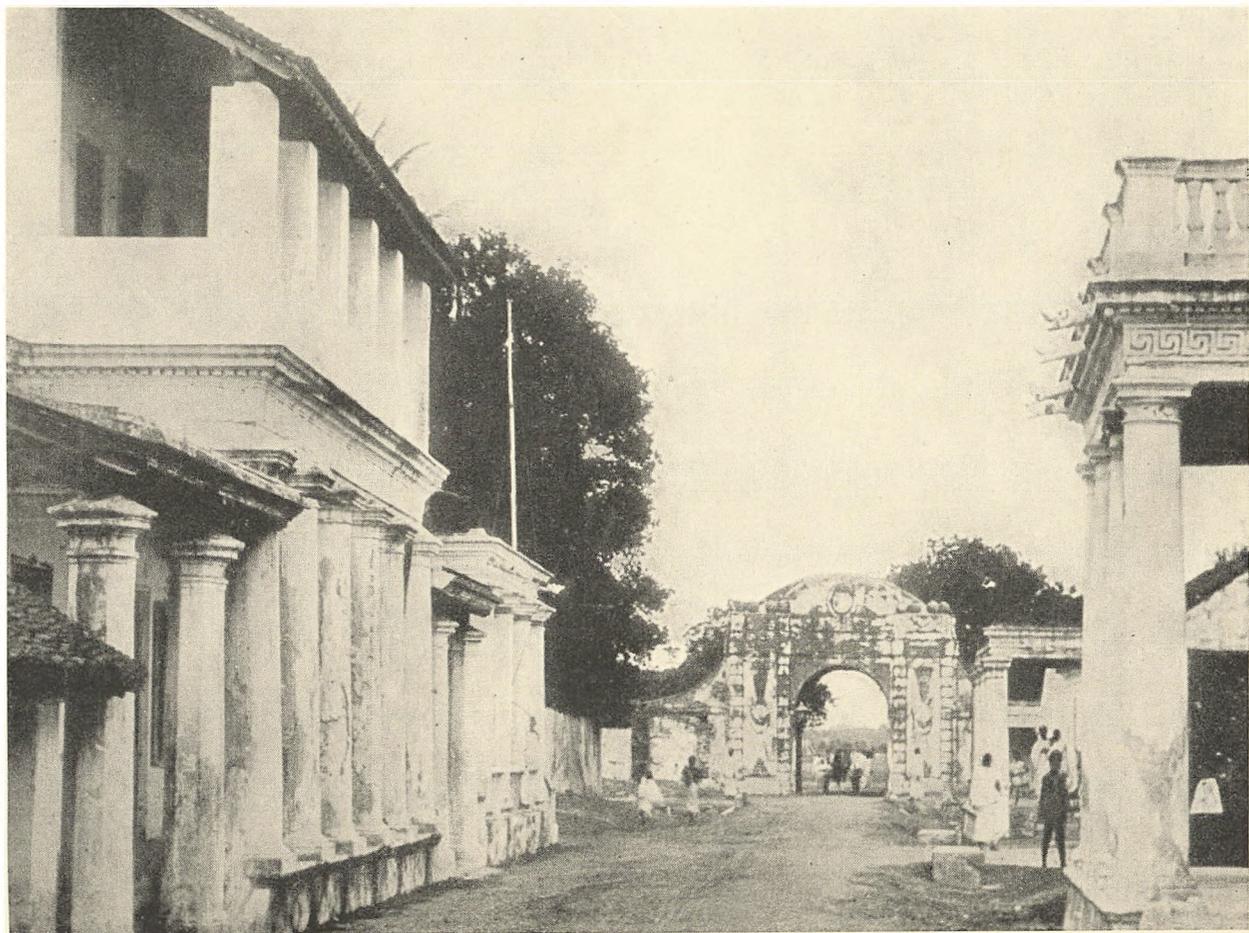
ab
 I. E. R.
 delineata et exaequata
 per
 MATTH. SEUTTERUM
 Maj. Geographum
 Aug. Vindel.

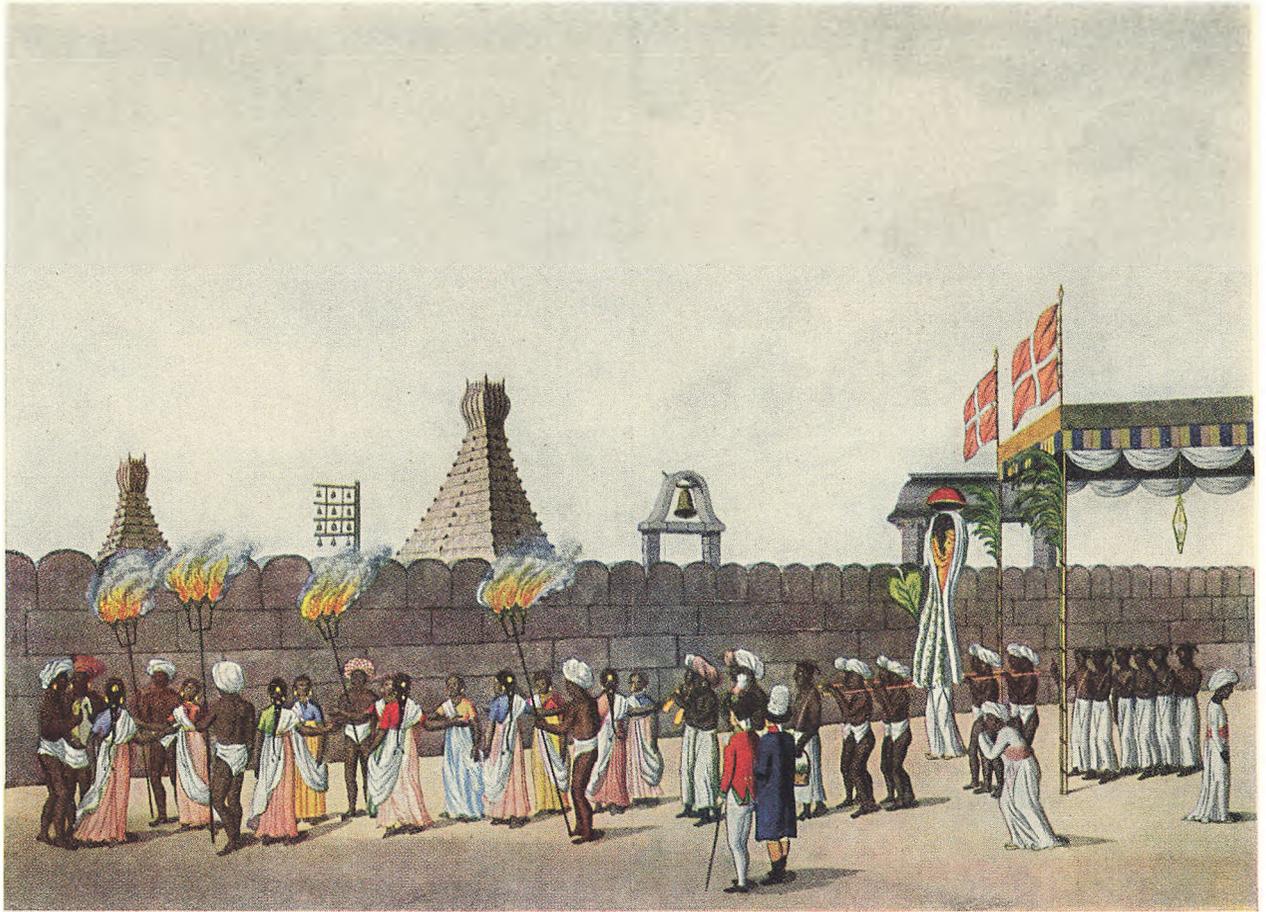
Der Helm

Tranquebar var i gamle dage en fornem og monumental by, hvad det pragtfulde guvernørpalads, de anselige kirker, Zionskirken og Jerusalemskirken, og de stilfulde og rigt byggede privathuse langs de snorlige gader er et vidnesbyrd om.

Paa billedet ses i baggrunden „Kongens Port“ eller Landporten, den største af byens tre porte. Den bærer Christian VII's kronede navnetræk og aarstallet 1792. Husene ligger „paa dansk manér“ i række langs gaden og ikke som i andre indiske byers europæiske kvarterer gemt i haver. De er bygget i klassicismens rene stil med mange søjler, og paa huset til højre ses som prydelser dels à la grecque-bortter paa gesimsen, dels de som dyrehoveder formede afløbsrender.

I ndiens brogede og mærkelige folkeliv kastede for europæerne en særlig kolorit over tilværelsen i Tranquebar. Her var moskeer og pagoder som spejlede sig i lotusdamme, og her kom man til at opleve tempelfester, hvor den store, pyntede, rigt udskaarne processionsvogn med de vældige, massive hjul og med gudebilleder anbragt højt oppe kørte gennem byen. Men ogsaa uhyggelige oplevelser som den afskyelige enkebrænding, sati'en, kom man ud for, og det tjener til Danmarks ære, at vi som det første land i Verden i 1829 forbød enkebrændingen inden for det danske omraade i Bengalen.

Den danske mission i Tranquebar, det første Sted i Indien hvor lutherske missionærer tog fat, begyndte i 1706, og allerede aaret efter indviedes en kirke, *Jerusalemkirken*, hvori der prædikedes baade paa de indfødtes sprog Tamil og paa portugisisk, som taltes af blandingsfolket.

Kirken forblev efter salget i 1845 dansk ejendom, og er det den dag i dag; den bruges stadig som kirke.

Over portalen ses kong Frederik IV's kronede navnetræk og aarstallet 1718. I femkanten sidder en sort plade med en indskrift, som beretter, at grundstenen lagdes af kommandanten hr. Christen Brun 9. februar 1717. Inde i kirken ses til hver side for alteret de første missionærer Ziegenbalgs og Gründlers grave; over alteret staar aarstallet 1718, her sidder ogsaa mindetavler for de to missionærer.

Kirken var i gamle dage ved et rækværk, hvis spor endnu findes i gulvet, delt midt igennem i to dele, den ene beregnet for kastefolk, den anden for pariaer; de kom ogsaa ind ad hver sin indgang.

Foruden Jerusalemkirken havde Tranquebar en anden dansk kirke *Zionskirken*, som var den danske regeringskirke og i 1701 afløste den af Ove Gjedde inde i fortet byggede kastelskirke.

Den ejes og bruges nu af den engelske regering, men kirkens hele indretning er stadig dansk, og dens kirkebøger, som er bevarede fra 1767, giver en mængde oplysninger om livet i Tranquebar. Ingen indfødte eller halv-kastefolk maatte sætte deres ben i denne kirke.

I Tranquebar findes to danske kirkegaarde: den gamle eller Zionskirkens omkring denne kirke, og den ny kirkegaard. Paa disse findes mange mindstene og mausoleer over danske døde derude, men ogsaa gravsten, hvis indskrifter er paa andre sprog: svensk, hollandsk, tysk, engelsk, portugisisk, ja endog armenisk kan læses her, et vidnesbyrd om samfundets kosmopolitiske karakter. Selv i kirken var det danske sprog ikke ene- raadende, og konfirmationerne er adskillige gange foretaget paa engelsk.

Mange af mausoleerne er, som omstaaende fotografi fra den ny kirke- gaard viser, meget pompøse og fornemme i deres udstyrelse, selv om det hele nu virker forfaldent. Det hjælper dog paa det, at „Public work Department“, under hvis beskyttelse den fredede kirkegaard staar, engang imellem foretager en overkalkning, som gør, at monumenterne tager sig godt ud i det stærke sollys.

Paa de her gengivne monumenter staar navne paa medlemmer af familien Mühldorff samt kammerraad Wodschow, fru Stevensen og mange andre navne.

I Tranquebars gyldne tid i slutningen af 1700-tallet bestod militæret af et kompagni paa 120 europæiske infanterister, et kompagni paa 40 europæiske artillerister, 40 laskarer (indfødte matroser) og to seapoy-kompagnier med danske kompagnichefer og indfødte underofficerer og officerer. Hæren kommanderedes paa dansk, og soldaterne var europæisk uniformerede.

Seapoyernes uniform bestod som de øvrige soldaters af rød klædesfrakke, hvide benklæder, hvide bandolerer og høje, blaa sjako'er. Fødderne var nøgne, stukket i tøfler eller sandaler.

Sikh Captain.

Sepoy.

En times jernbanekørsel op i landet langs Hoogliflodens bred fører os til byen *Serampore*. Hoogli er en af armene i Gangesflodens delta, og Serampore, eller som den ogsaa kaldtes i den danske tid: Fredericksnagore, er en travl og driftig by med stor juteindustri. Byen blev anlagt i 1755 og havde sin blomstringstid i slutningen af 1700-tallet, hvor den endog havde større betydning og større folkemængde end Tranquebar.

I begyndelsen af 1800-tallet havde et par engelske missionærer, Carey og Marshman, oprettet et kollegium i Serampore og underviste her unge lærelystne indere; de fik ogsaa lavet et trykkeri, hvor bøger tryktes paa de indfødtes sprog.

1827 var Marshman i København og i audiens hos kong Frederik VI, som ønskede at tage kollegiet under sin beskyttelse, og der udstedtes *et kongeligt brev af 23. februar 1827, som gjorde kollegiet til et universitet*, der kunde give studenter „Grader af Rang og Ære i Overensstemmelse med deres Dygtighed“. Det fik samme rettigheder som Københavns og Kiels universiteter og er stadig et højt anset lærdomssæde.

Da vi i 1845 solgte de indiske besiddelser, kom salgskontrakten til at indeholde følgende passus: „De Rettigheder og Privilegier, som ere givne til Serampore Collegium ved kongeligt Diplom af 23. Februar 1827, skulde forblive ukrænkede og holdes i Kraft, som om de var givne ved et Charter af den britiske Regering, forsaavidt de ikke er stridende mod de almindelige Love i Britisk-Indien“.

Man mærker ogsaa i hele den indiske litteratur om Serampore-Universitetet en dyb følelse af taknemmelighed mod det danske kongehus og Danmark, som den dag i dag i skrift og tale nævnes med ærbødighed og hjertelighed.

Serampore universitetet er en smuk bygning i en slags „Colonial style“ med en portal med 8 høje søjler. I festsalen oppe paa 1. sal er der paa væggen bag talerstolen ophængt et mægtigt Dannebrog, og paa siderne af dette malerier forestillende Frederik VI og hans dronning Marie Sophie Frederikke.

I et lille museum er samlet minder om universitetets historie, og i en montre ligger det kongelige brev angaaende oprettelsen. Det er affattet paa dansk og forsynet med den kongelige underskrift og segl.

Chefshuset i Fredericksnagore opførtes i 1771, mens J. L. Fix var Opperhoved. Betegnelsen *Opperhoved* brugtes, naar den, som styrede kolonien, var en købmand, og anvendtes derfor mest i den ældre tid, senere, hvor det mere var embedsmænd udsendt af staten eller kompagniet, brugtes betegnelsen *Guvernør*.

Det er en stor smuk bygning, der senere er ombygget og udvidet; den bruges nu af magistraten. I forgrunden ses en stor kunstig dam, der kan bruges til vanding.

Hele det danske omraade her i Bengalen benævnedes i almindelighed *Fredericksnagore*, mens navnet *Serampore* brugtes om selve byen.

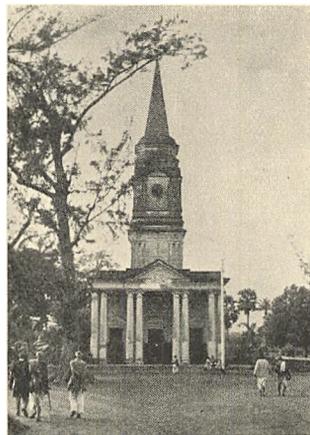

I aarene 1776-1805 var med kun en enkelt afbrydelse nordmanden Oberst *Ole Biø* Frederiksnagores modige og dygtige chef.

I hans tid byggedes den lutherske kirke i Serampore. Midlerne til den skaffedes dels ved privat indsamling, dels ved offentligt tilskud; største delen af beløbet kom fra englænderne og kun en ringe del fra Danmark.

Opførelsen begyndte i 1800, og kirken var færdig i 1806, der har dog aldrig været danske præster ansat ved den; de baptistiske Missionærer i Serampore paatog sig at udføre de kirkelige handlinger, saalænge kolonien var dansk.

I 1821 byggedes taarnet og den store indgangsporticus, der er prydet med Frederik VI's navnetræk. Inde i kirken findes mindetavler over en række danske, som har virket derude i fædrelandets tjeneste.

Nicobarerne er den store tragedie i dansk kolonihistorie med den stadig tapre, men forgæves kamp mod disse øers usunde klima. I nutiden, hvor man har midler til bekæmpelse af de farlige tropesygdomme, vilde et kolonisationsforsøg have forment sig anderledes.

Øerne ligger i den bengalske havbugt paa bredde med Penang og nærmest denne havn. Vi forsøgte os første gang i 1755, men maatte give op allerede i 1757. Brødremenighedens missionærer prøvede med noget større held i aarene 1768-87, og i 1831 gjorde den danske missionær pastor *David Rosen* et nyt, men desværre ogsaa forgæves forsøg, idet man i 1834 krævede, at kolonien skulde indskrænkes, fordi den kostede for mange penge, og Rosen maatte saa give helt op.

Da Korvetten „*Galathea*“ i 1845 under Steen Andersen Billes kommando stod ud paa sin store jordomsejling, havde den bl. a. som opgave at repræsentere Danmark ved de indiske koloniers overdragelse til det engelsk-ostindiske kompagni. Men den skulde tillige foretage en praktisk-videnskabelig undersøgelse af Nicobarerne med henblik paa en ny kolonisation. Dette kom der dog intet ud af, og i 1868 maatte vi opgive den danske højhedsret. Søroveriet omkring øerne var tiltaget voldsomt, og englænderne forlangte, at vi skulde gribe ind mod det. Det havde vi paa dette tidspunkt saa kort efter 1864 ikke kræfter til, vi gav op, og England annekterede øerne i 1869.

Fra „*Galathea-Expeditionen*“ stammer omstaaende tegning, som viser, hvorledes Nicobareserne, øernes indfødte befolkning, boede i bikubeformede hytter bygget paa pæle. Ved de forskellige danske kolonisationsforsøg fik høvdingen udleveret certifikater samt lange stokke med sølvbeslag visende de danske kongers kronede monogrammer.

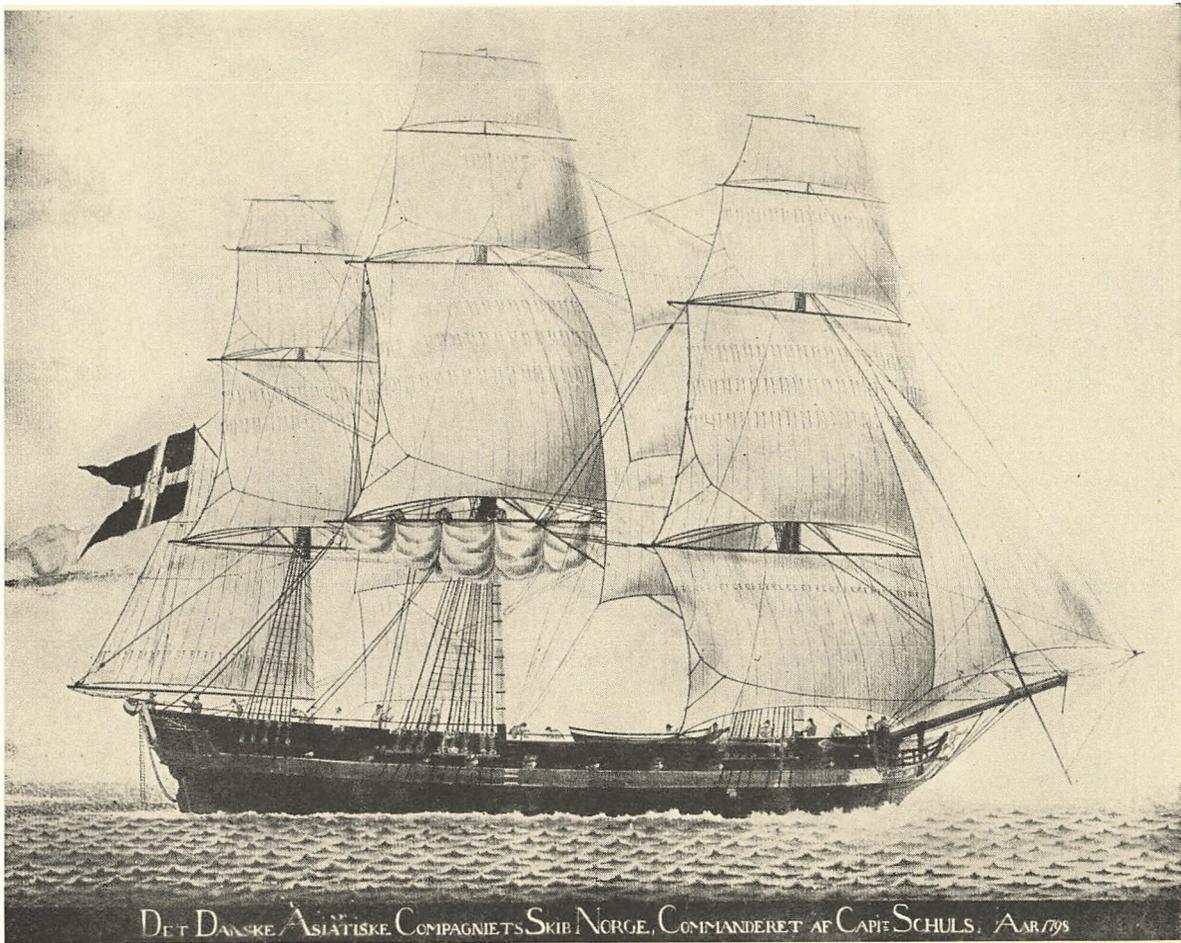
I begyndelsen af 1500-tallet tillod kineserne først portugiserne og senere ogsaa hollænderne og englænderne at drive handel i Kina. Men al forbindelse med de fremmede, „sødjævlene“, skulde foregaa over Canton. Ogsaa Danmark kom efterhaanden med i denne handel, og vore kinafarter fik overmaade stor betydning. Skibene hjembragte rige ladninger af te, silke og porcelæn, levedoden steg, man klædte sig i silke og nanking og drak kinesisk te, mens øllet blev en mere folkelig drik. Ogsaa paa det aandelige omraade fik denne handel betydning gennem kendskabet til en hel ny og „curios“ kultur.

Kinafarerne var efter datidens forhold anselige skibe, og det maa have været et pragtfuldt syn at se en kinafarer for fulde sejl styre ud gennem sundet. Efter nutidens forhold var det dog smaa skibe, og hele flaaden af kina- og ostindiefarere kunne kun befordre $\frac{1}{5}$ af det kvantum et motorskib beforder i nutiden.

Det var armerede fregatter, og besætningens tal var langt større end paa vor tids skibe, da manøvreringen med de store sejl krævede mange mand. Skibet „Christianshavn“, der kun var paa 750 tons, gik saaledes i 1819 til Kina med en besætning paa 116 mand. ØK's motorskib „Siam“ med sin langt større lasteevne har kun en besætning paa 37 mand.

Lige til 1844 havde „Asiatisk Compani“ monopol paa kinahandelen, saa blev denne frigivet, og jyske kystbyer som Flensborg, Aabenraa og Haderslev sendte nu mange skibe derud. Særlig Aabenraa indtager en fremragende plads i disse rejser „ude aa æ Kyst“ og drev handel „ved mere end 100 Skibe, hvoriblandt ere mange meget store“.

Kinafarterne hørte op, da den tid kom, hvor de efterspurgte varer ogsaa kunne faas andre steder fra eller fabrikeredes i landene selv. Men linien fra de gamle kinafarter er fortsat gennem danske virksomheder i Kina som „Store Nordiske Telegrafskab“ og „Østasiatisk Kompagni“.

DET DANSKE ASIATISKE COMPAGNIETS SKIB NORGE, COMMANDERET AF CAPT. SCHULS. AAR 1798

Supercargoen paa en kinafarer var den mand, som havde ansvaret for ladningen og dens afsætning samt for indkøbene af returladningen. Han kunde bestemme, hvilke havne, der skulle anløbes, og hvilke forretninger, der skulle afsluttes; han havde ret til at drive handel for egen regning og tjente ofte store summer derpaa.

De varer, som handelen drejede sig om, var luksusvarer: te, porcelæn, nanking, silke, laksager og metalvarer, sago, kamfer o. a. De maatte betales med rede penge, da Danmark ikke i de tider havde eksportvarer egnede til udførsel til Kina. Hovedparten af pengene var spanske pjastre, som især kom til Danmark via Amsterdam, og skibene medførte paa udrejsen store pengekister fyldt med sølvpenge eller undertiden med sølvbarrer; i factoriet opbevarede de i den ildfaste pengebox, der var sikret med jernbeslaede døre.

Men denne form for handel, hvor man kun kunne gøre regning paa for tjeneste ved den hjemsendte ladning og ikke ved den udbragte, var et misforhold, som i det lange løb bidrog til kompagniets fald.

Billedet forestiller hollænderen *Peter van Hurk* (1697-1775), som senere blev medstifter af Asiatisk Kompagni. Det er et fotografi af en kinesisk lerfigur udført i Canton ca. 1731 og viser supercargoen iført blå slåbrok og nathue og læsende i en bog. Nathuen er en „pikkel“, en strikket hue, således som den brugtes af fiskerne og altså af kinafarerne.

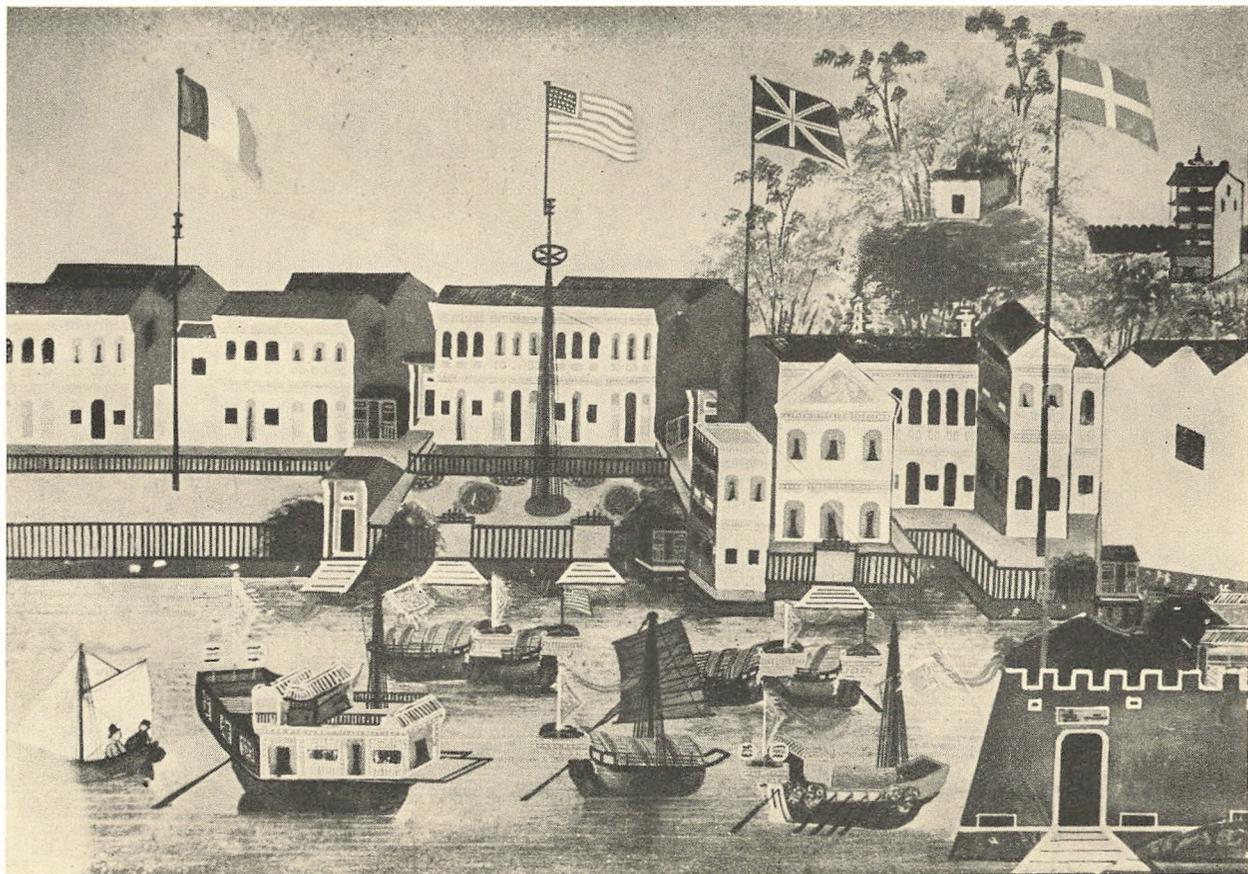
Naar kinafarerne efter en lang og besværlig rejse paa en 6—8 maaneder rundt om Cap det gode Haab, over det Indiske Ocean og gennem Sundastrædet endelig naaede frem til Kinakysten, kastede man anker ved den portugisiske besiddelse *Macao* og fik her for første gang, siden man forlod Cap, igen frisk kød og friske grøntsager. Herfra fortsattes opad Canton-floden til *Bocca Tigres*, hvor mandarinerne havde et armeret kastel, og intet skib fik lov at passere, før en eller flere toldere havde været ombord og udfærdiget et pas. Saa styrede man videre til ankringspladsen mellem Whampooøen og Danskerøen, hvor man ligesom alle andre nationer var nødt til at have skibet liggende under hele opholdet, da flodens vand var altfor lavt til, at man kunde gaa længere op. Al forbindelse mellem skibene og land maatte derfor besørges ved hjælp af kinesiske sampaner.

Inde ved landingsstedet paa flodens nordre bred og skilt fra denne ved en aaben plads laa den lange række af factorier. De var delt i blokke adskilt ved tre stræder, som forbandt pladsen langs floden med den bag bygningerne liggende „13 Factori Gade“. Bag denne gade igen var Cantons bymure, hvis porte vogtedes af kinesisk politi, og kun lejlighedsvis og efter udstedelse af et særligt pas havde europæerne mulighed for at komme ind og se lidt af byen.

Paa billedet ses det danske factori længst til højre bag Dannebrog. Paa floden ligger sampaner og en husbaad.

Naar skibet havde faaet alle de kinesiske varer ombord, hvilket maaske krævede et fjerdingaars ophold ved Canton, kunde hjemrejsen begynde, og den kom ofte til at vare lige saa lang tid som udrejsen. Tit har en kina-rejse varet 1½–2 aar. Efter opiumskrigen 1840–42 blev factorierne helt opgivet af europæerne. Det gamle factorikvarter blev udstykket, de store Hongs (Lagerbygninger) ombyggedes, og stedet har i nutiden fuldstændig mistet sit gamle udseende.

Billedet stammer fra tiden efter den store brand i 1822, hvor næsten hele factorigaden brændte.

V i har i vor hovedstad den dag i dag synlige minder om den danske kolonitid og træffer dem i særdeleshed paa Christianshavn, hvor den egentlige havn var dengang.

I Strandgade ligger saaledes *Asiatisk Compagnis Palæ* opført 1738 af den hollandske arkitekt og murmester *Philip de Lange* i nederlandsk barok. Langs nordsiden af kompagniets „Grav“ (havnebassin) ser man bag palæet det af vor store arkitekt *Nicolai Eigtved* i 1748 for kompagniet opførte mægtige *pakhus*. Det er en 4-etages bygning opført af limsten fra Stevns, den har 23 fag og en række hejsekviste, høje indkørselsporte og flade, tynde ramme-pilastre; med sin fine, graa farve virker den meget monumentalt.

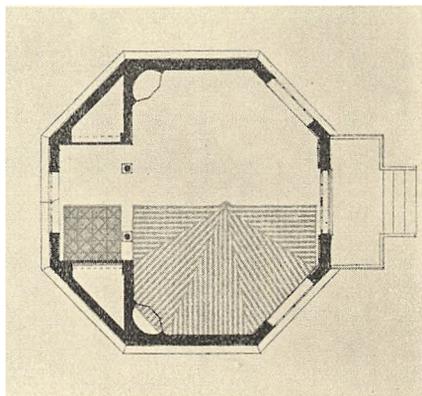
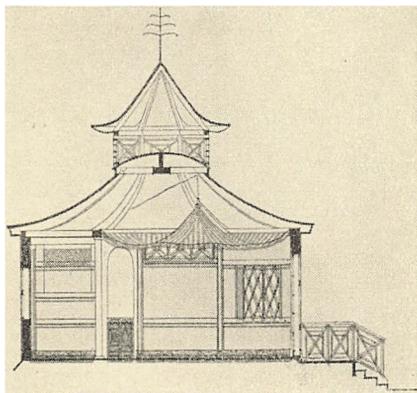
Kompagniet havde her paa handelspladsen foruden magasiner og pak-huse ogsaa et skibsværft, hvor dets skibe byggedes, ofte efter tegninger udført af orlogsflaadens konstruktører.

Ved søndre toldbod findes *Vestindisk Pakhus* opført 1780 af C. F. Harsdorff; i denne bygning vises endnu det rum, hvorfra Frederik VI som kronprins i 1801 iagttog Skærtorsdagsslaget paa reden.

Den kinesiske pavillon i Frederiksberg Have og kinesiske pavilloner andre steder i Danmark minder om vore kinafarter. Og sidst men ikke mindst er den franske billedhugger Saly's skønne rytterstatue af Frederik V paa Amalienborg Plads et værdigt symbol paa kolonitiden og et minde for nutiden om den tid i vort lands historie, da ostindiefarere og kinafarere gjorde Danmarks navn kendt paa fjerne have.

I „kineseriets“ periode blev det selvfølgelig ogsaa moderne at bygge paa „kinesisk maner“. Paa slottene og herregaardene indrettedes kinesiske værelser med malede paneler i kinesisk stil indrammet af skildpaddelister, og rummene pyntedes med kinesisk keramik. Saadanne værelser findes f. eks. paa Clausholm, Engelholm og paa Frederiksberg Slot. Omkring 1750 begyndte den kinesiske *lysthusarkitektur*, der kom til at spille en stor rolle i den florissante tid og passede godt i datidens haver, som var „kinesiske“ med deres snoede gange, guldfiskedamme og kanaler med svungne broer.

Det fineste kinesiske lysthus herhjemme byggedes i Frederiksberg Have, men ogsaa paa Liselund, i Classens have, i Dronninggaard og paa Hirschholm fandtes saadanne lysthuse, hvoraf adskillige er bevaret den dag i dag.

Kinafarterne førte med sig, at en bølge af interesse for alt kinesisk slog ind over landene, og Danmark indtager en smuk plads i „kineseriets“ historie. Kinesiske ting kom ind i hjemmene som pryd- og brugsgenstande saavel hos de velhavende som hos de mere jævne folk, og det blev moderne at samle paa kinesiske ting. Dette gjaldt især porcelænet, der dels var porcelæn med kinesiske mønstre og farver, dels det saakaldte „*ostindiske porcelæn*“.

Dette var eksportporcelæn udført paa de kinesiske fabrikker efter europæisk bestilling. Det fremstilledes altid i den berømte porcelænsby *King-te-chen*, men dekoreredes i Canton, hvor man fik de europæiske fortegninger. Det har grovere karakter og mere graalig glasur end det rigtige kinesiske porcelæn, og det er fremstillet til europæiske formaal (krus med hanke, tekopper med underkop, terriner, tallerkener med flad kant, natpotter med laag).

Særlig fremragende er det Classenske service som „Det asiatiske Compagni“ lod lave til generalmajor Classen. Denne havde skænket gitteret omkring Frederik V's rytterstatue, der var bekostet af kompagniet, og da dette ikke ønskede at staa i taknemmelighedsgæld til generalmajoren, skænkede det ham et spisestel af ostindisk porcelæn dekoreret med billeder af Saly's berømte rytterstatue. Senere er dette stel genfremstillet i Juliane Marie-Stellet. Stellet er tegnet af Peter Cramer 1774.

Terrin af OSTINDISK PORCELÆN

18

dekoreret med guld og farver; paa siderne medailloner med Frederik V's rytterstatue. *Kunstindustrimuseet.*

Kun 6 km fra Accra, hovedstaden i den engelske Gold Coast Colony, ligger paa en fremspringende klippe den gamle danske fæstning Christiansborg. Calemaën, Guineakystens voldsomme brænding, slaar op mod dens hvidgule mure, slanke kokospalmer duver over den hvide sandstrand, hvor negrenes kanoer ligger i læ af de gamle bastioner, og over det hele kaster en hed tropisk sol sine straalere.

Fæstningen blev opført i 1661 og væsentligt af sten hentet fra Danmark; den blev en af de største fæstninger paa Guineakysten; men havde en meget omtumlet skæbne i de første aartier. I 1679 gik den saaledes tabt, fordi kommandanten solgte den til en rig portugiser, og portugiserne beholdt den lige til 1683, hvor det lykkedes os at faa den tilbage. I 1693 gik det igen galt, idet fæstningen ved list erobrede af en negerhøvding. Et helt aar regerede negrene paa Christiansborg og lod et blaat flag „med en svart Morian“ vaje fra bastionen; for en sum af 3000 rdl. maatte vi tilsidst købe fæstningen tilbage.

Christiansborg var et imponerende fort med svære, granitfunderede og hvidkalkede batterimure med høje brystværn, hvor kanoner pegede ud gennem skydeskaar højt oppe paa murene. Inde i fæstningsgaarden laa guvernementspaladset med tre mægtige trapper, en bred midt i forgaarden, og to der førte fra batterierne op til balkonen omkring palæet. Taget var fladt, og bygningen var prydet med pilastre og frontoner over de vældige vinduer og døre. I fortet fandtes en mængde rum: køkkener, bageri, magasiner, indelukke til slaverne, opholdsrum for soldater, og i gaarden var der cisterne til opbevaring af vand samt pakhuse. Ogsaa en kirke, bygget omkring 1790, hørte med til fortet.

Nu er Christiansborg bolig for guvernøren over Guldkystkolonien, der siden salget i 1850 har været engelsk. Over fortet vajer derfor „Union Jack“.

Over Indgangsporten til Christiansborg ses Christian VII's kronede Monogram.

Under denne konges regering blev der foretaget en større ombygning af fortet. Som byggemateriale brugte man i høj grad en graabrun sandsten, der blev brudt af slaverne i store brud baade ved kysten og inde i landet. Man ser sandstenen i de fremspringende klipper langs kysten; den er graa paa friske flader, men bliver brun i luften. Kalk skaffede man ved brænding af muslingeskaller. En del bygningsmateriale er dog ogsaa hentet fra Danmark og med stort besvær skaffet gennem brændingen og losset paa den aabne strand.

Guineakysten er en flad, sandet lagunekyst, og kun paa den strækning, som kaldes Guldkysten, er der enkelte fremspringende klippepartier, som i tidernes løb har lettet adgangen til kysten.

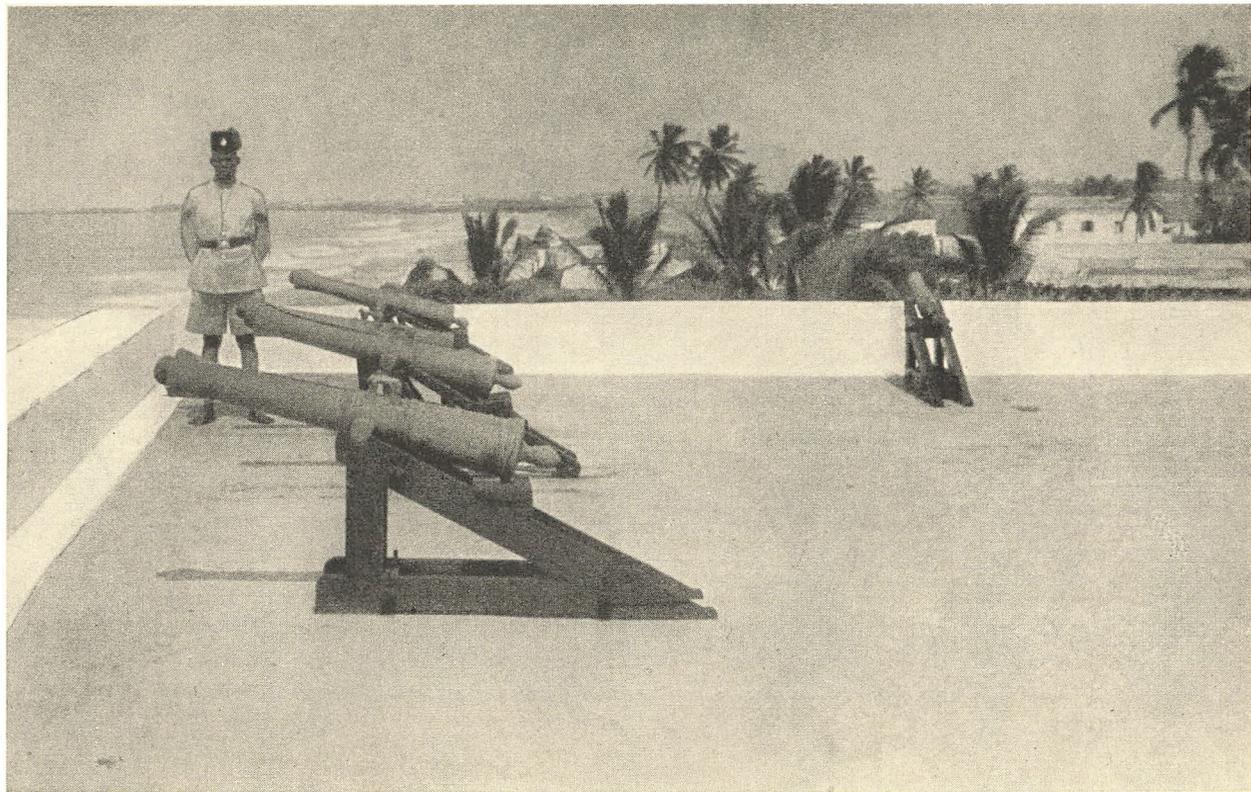
Atlantehavets bølger vælter ind mod stranden og brydes i verdens mægtigste brænding „Calëmaen“, som gør kysten meget vanskelig for landing. Brændingen, hvis drøn kan høres viden om, er til tider saa stærk, at forbindelse mellem land og hav er umulig. Selv i nutiden er der kun rigtig havn to steder: ved *Takoradi* i Gold coast colony og ved *Lagos* i Nigeria, som ligger ved en flods udløb i en lagune. Alle andre steder maa man benytte særlige, stærkt byggede brændingsbaade, og passagerer og varer hejses ned deri, hvorefter den spændende rotur ind gennem brændingen kan begynde.

Paa billedet ser man fra bastionen paa Christiansborg ud over Guinea-bugten med den stærke brænding; i baggrunden ses Accra.

Kanonerne er gamle danske bronzekanoner med aastallene 1752 og 1780 og danske kongers navnetræk.

Vagtposten er en negersoldat fra „Gold coast regiment“.

I strandkanten uden for bastionerne finder man rester af gamle danske kanoner ragende op af sandet.

Naar slaverne, der købtes af negerkongerne, var ført ned til kysten, solgtes de til skibskaptajnerne og stuedes ofte i nogen tid sammen i handelslogernes og forternes uhyggelige fængsler.

Derfra førtes de til skibene, hvor de anbragtes i to rum, et for mænd forude og et for kvinder og børn agter. De laa i lange rækker ofte saa tæt, at den ene slaves hoved maatte ligge mellem den andens lægge, og i rummet var der hedt og fyldt med den ramme duft af negersved. Om dagen fik de lov at komme op paa dækket og trække frisk luft et par timer.

Midt paa slaveskibet var der en høj, stærk bræddevæg, „Skansen“, som paa den side, der vendte mod forstavnen, var glat, saa at slaverne intet sted kunne faa fat med fingrene. Paa skansen stod yderligere smaa, altid ladte kanoner, hvorfra negrene kunne beskydes i tilfælde af oprør.

En mængde døde paa rejsen; man regnede med et spild paa 15–20 pct.; men ogsaa besætningen led gerne store tab; det var især skørbugen, som hærgede stærkt.

Antallet af slaver, der transporteredes med skibene, laa som oftest omkring 200–500 stk. Rejsen til Vestindien varede ofte 1–2 maaneder, og efter ankomsten til St. Thomas blev slaverne bispist og indsmurt i palmeolie for at kunne se velnærede og velplejede ud, naar de fremstilledes paa slave-markedet, og paa selve auktionsdagen trakteredes de med brændevin og ekstra forplejning.

SKIBET KONGEN AF ASSIANTHE FØRT AF CAPTEIN H MEINERTZ A: 1805.
DRETTIG 04 COMMERCE LESTER

Ranson og Spise Taxt for Slaverne
Hvorefter skal spises paa det kongl. octrojerede Danske
Vestindiske og Guineiske Companis Skib Christianus Quintus kaldet.

En Slaves Kost Ugentlig.

- $\frac{1}{2}$ æ siger et halvt Pund *Flæsk*.
1 Ottingkar siger een Ottingkar *Bøner*.
1 Ottingkar siger een Ottingkar *Gryn*.
 $\frac{1}{3}$ Ottingkar siger een tredje Del Ottingkar *Millie*.
 $\frac{1}{2}$ Pot siger en halv Pot *Brændevin*.
 $\frac{1}{8}$ æ siger en Ottendedel Pund *Toback*.
1 = siger een Tobacks Pibe.
Ollie de Palm. gives altid udi Grød som kan beregnes ugentlig $\frac{1}{4}$ Pot pr. Slave.
6 Skæpper siger seks Skæpper *Maleget* for 100 Slaver paa hele Rejsen.
1 Tønde siger een Tønde *Brændevin* til Remidorerne og til Negrene, som fylder Vand.

Hver Dags Spisning er saaledes:

Søndag...Flæsk..Bøner...Gryn.....Toback. Pibe
Mandag..Bøner .Gryn ...Brændevin.....
TirsdagBøner...Gryn.....Toback.....
Onsdagditto....dittoBrændevin ..
Torsdag ..Flæsk..ditto....dittoDitto
Fredag.....ditto....dittoToback.....
Løverdag.....Millie 2 gange ...Brændevin ..

Kiøbenhafn d. 5. Novbr. 1708

Efter denne Ranson og Spise Taxt, lover jeg mig hørsommelig at rette og forholde.
Kiøbenhafn datum ut supra.

Hans Maas

Anm.: Millie = hirse. Maleget = paradiskorn, en slags ingefær, brugt som krydderi. Tobakken og brændevinen skulde modvirke melankoli, en almindelig dødsarsag paa slaveskibene.

Ranson og Spiise Capt for Haverne
 Bronnyder paa 1/2 Sjæder paa 1/2 Tønde Octrojerede Dan. R.
 1/2 Sjæder 1/2 Tønde og Givne 1/2 Compag. Publ. G. Tæret. 17.

Vin i Haver 20st 1/2 quartlig.

1/2 Tønde paa 1/2 Sjæder 1/2 Tønde Skaff
 1 Oetningl. paa 1/2 Tønde Oetninglar Börner.
 1 Oetningl. paa 1/2 Tønde Oetninglar Bryger.
 1/2 Oetningl. paa 1/2 Tønde her Oetninglar Alibi
 1/2 Tønde paa 1/2 Sjæder 1/2 Tønde Brandewin.
 1/2 Tønde paa 1/2 Sjæder 1/2 Tønde gims Tobact.
 1 = paa 1/2 Sjæder 1/2 Tønde Kibe.
 Oet 1/2 Tønde Haver giver aktiv indt. 1/2 Tønde, som land er.
 reguler ligelig 1/4 Tønde pr. Tønde.
 6 Tønder paa 1/2 Sjæder 1/2 Tønde Kibet for 100. Tønder
 1 Tønde paa 1/2 Sjæder 1/2 Tønde Brandewin i Remi
 dorene og i Tønder som følger Brand.

Hver Dags Gjerrning er Paalædet.

Gøndag. Skaff. Börner. Bryger. Tobact. Kibe
 Mandag. Börner. Bryger. Brandewin.
 Tirsdag. Börner. Bryger. Tobact.
 Onsdag. ditto. ditto. Brandewin.
 torsdag. Skaff. ditto ditto ditto.
 Fredag. ditto ditto Tobact.
 Lørdag. Millie 2. gang. Brandewin

Kiøbenhavn den 5. Novbr 1708

Efter denne Ranson og Spiise Capt, som
 Gjerrning gørbundenlig at være og forfølde
 Kiøbenhavn d. 5. Novbr 1708.
 Kaas Naas

Ernst Greve Schimmelmann (1747–1831) var søn af skatmesteren Heinrich Schimmelmann, der i tidsrummet 1768–71 og 1773–82 genialt styrede Danmarks financer. Sønnen var finansminister 1784–1813; han var en storsindet mæcen for kunst og videnskab og støttede bl. a. Schiller.

Han ejede flere vestindiske plantager og var stærkt interesseret i neger-slavernes forhold og viste stor humanitet over for dem.

Lægen Poul Isert, som havde været overkirurg i Guinea og var stærkt interesseret i at gøre noget for negrene, blev af Schimmelmann, der afskyede slavehandelen, hjulpet til at begynde plantageanlæg derude, hvor negrene kunde arbejde som kolonister. Iserts bratte død i 1789 afbrød dog dette reformarbejde. Men der rejste sig efterhaanden i Danmark, under paavirkning fra England, hvor filantropen William Wilberforce kæmpede mod slavehandelen, en stærk stemning for at afskaffe denne. Dette resulterede i, at der 1791 nedsattes en kommission med Ernst Schimmelmann som drivende kraft, og dens resultat blev *forordningen af 16. Marts 1792*, efter hvilken al indførsel af negre fra Afrika blev forbudt fra nytaar 1803, idet der blev givet en frist paa 10 aar af hensyn til planterne, hvori de kunde forsyne sig med slaver og hamstre et større lager!

Men det maa alligevel trods alt stærkt fremhæves, at Danmark var den første europæiske stat, som forbød slavetransporter.

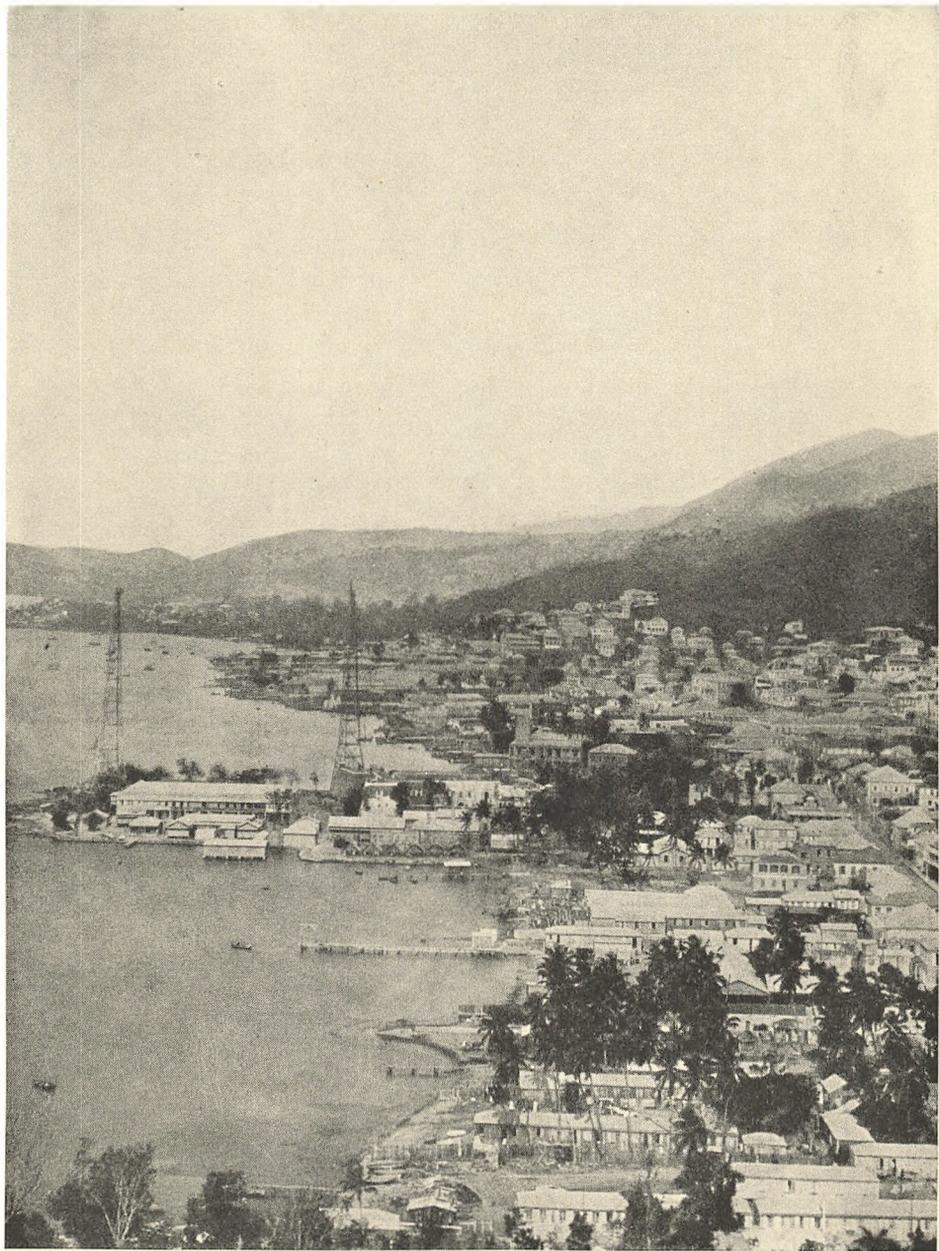

Naar man fra atlanten nærmer sig vore gamle vestindiske øer, faar man først et trist og alvorligt indtryk, man passerer en mængde smaa klippeøer og holme, hvor brændingen lyser som en hvid brømme mod de koralrev, der strækker sig ud fra de enten helt nøgne eller med krat og skov beklædte øer.

Men saa drejer skibet ind i et smalt indløb, der udvider sig til en cirkelformet bugt, og vi sejler ind mod *St. Thomas*, der set fra nord er trist og ensartet som de andre øer, men set fra syd er en skønheds-aabenbaring af sol, lys og farver. Der ligger byen inde i bugten, bygget terrasseformet op ad de grønne højder, og straalere med sine hvide, blaa og gule huse med de røde tage og grønne skodder, alt omgivet af vind-blæste palmer, mahognitræer og mangotræer samt af en overdaadig tropisk blomsterpragt, der staar saa skønt til det blaa hav.

En bjergryg med tre høje: *Frenchman Hill*, *Denmark Hill* og *Government Hill* danner skraanende ned mod havnen byens karakteristiske baggrund. Den rummelige og sikre havn ligger saaledes, at den er ualmindelig let tilgængelig for sejlskibe, da passaten tillader dem at krydse, et forhold, som bidrog til øens store betydning i gamle dage. Nede ved havnen, hvor det altid vrimler med hvidklædte negre, ligger den smukke gamle toldbygning med Christian VII's navnetræk og det danske vaaben i marmor over sin søjleportal.

I nutiden ligger der kun faa skibe, mens tegninger og malerier fra den florissante tid viser, at sejlskibene laa saa tæt, at man kunne gaa fra det ene til det andet.

Gennem St. Thomas strækker sig en bjærgryg fra øst til vest, og nogle af dens toppe danner en karakteristisk baggrund for byen Charlotte Amalie. Fra hovedgaden fører stejle sidegader og gyder indad og opad højene. Mange af gyderne er paa grund af det stejle terræn anlagt som trapper med et utal af trin. I anlægget, „Emancipation garden“, (til minde om slaveriets ophævelse i 1848) staar Vilhelm Bissens bronzebuste af Christian IX skygget af palmer og terpentintræer.

De danske gadenavne bruges stadig, og man læser paa gadehjørnerne: Dronningensgade, Kongensgade, Kronprinsensgade, Bjergegade, Peters Gang, Jeppes Gang o. s. v. I Prinsens gade ligger Apoteker Riises gamle apotek.

I arkitekturen er anvendt det funktionalistiske vestindiske byggesæt med overdækkede fortove, som giver skygge i den stærke solhede.

Tagene er flade og dækket med teglfliser. Ved husene findes store cisterner til opsamling af regnvand, da dette er byens eneste mulighed for ferskvand.

Billedet er fotograferet uden for den danske kirke i Charlotte Amalie paa St. Thomas.

De vestindiske øer hørte i gejstlig henseende under Sjællands Stift og betjentes af danske præster.

De mange nationer, som i tidernes løb for plantagedriftens og handelens skyld – hovedmassen af plantagerne ejedes af udlændinge, kun $\frac{1}{4}$ var paa danske hænder – var søgt til øerne, har hver gjort sit til at præge dem, bl. a. ved at bygge kirker paa St. Thomas.

Byen Charlotte Amalie har derfor baade en romersk-katolsk, en reformert og en engelsk kirke samt adskillige sektkirker og en synagoge.

I „Prinsens Gade“, en af hovedgaderne i Charlotte Amalie paa St. Thomas, findes det gamle danske apotek, *Riises Apotek*. Det har navn efter *Albert Heinrich Riise* (f. 1810 paa Ærø, d. 1882 i København). Han rejste i 1838 til Vestindien efter at have faaet apoteker-privilegium paa St. Thomas. Før den tid var der intet apotek her, men hver læge havde sin doktorbod, hvorfra han baade solgte medicin og andre sager, saasom modepynt, spillekort og parfumer!

Apoteker Riises store dygtighed gjorde ham hurtigt til en anset mand, han blev direktør i „Bank of St. Thomas“, medlem af borgerraadet og kolonialraadet, og senere dets formand. Baade Riise og hans hustru var stærkt interesserede i folkeoplysningen og skænkede penge til oprettelse af 4 folkeskoler paa St. Thomas. Riise havde megen interesse for naturforskningen og har givet store samlinger til universitetets zoologiske og botaniske museer i København.

Dansk Vestindiens vigtigste erhverv var dyrkning af sukkerrør i plantager, og arbejdskraften til det strenge arbejde, som yderligere maatte udføres i et hedt klima, leveredes af de fra Guineakysten indførte neger-slaver.

Øerne havde deres blomstringstid i 1700-tallet, og navnlig i krigstider, naar det danske monarki laa neutralt midt i de store søfartsnationers indbyrdes opgør, blomstrede handelen. Det var vestindiens sukker, der sammen med kinafarternes produkter bragte kolonitidens rigdomme til landet.

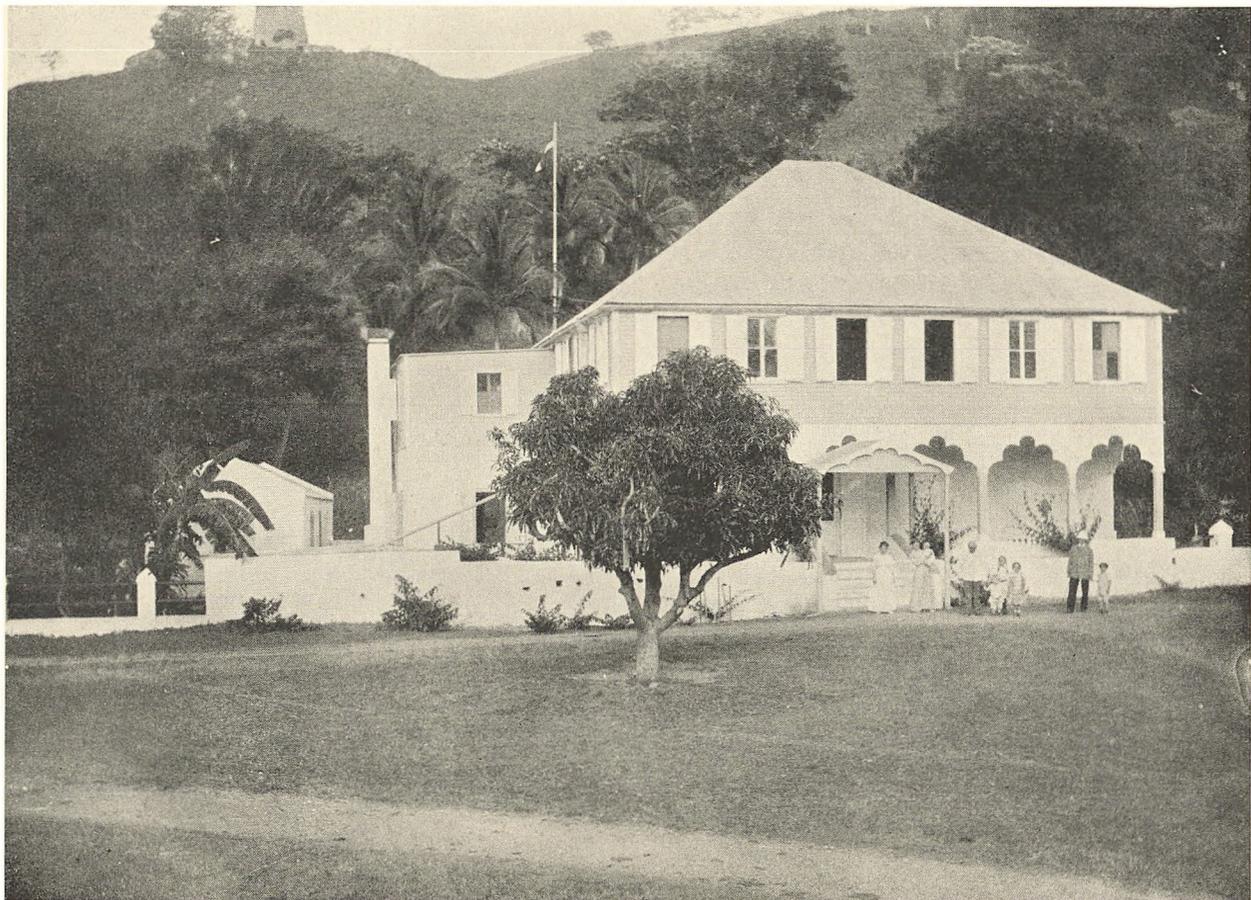
St. Croix med det store sletteland og den forholdsvis rigelige nedbørsmængde var sukkerproducenten, og St. Thomas med den pragtfulde havn var det økonomiske centrum.

Paa billedet ses i forgrunden en række slaver paa arbejde i marken under opsyn af en ridende slavefoged. Til venstre ligger negerlandsbyens træhytter. Til højre ses møllen, hvori man maa tænke sig, at sveddryppende slaver i høstens tid staar og presser sukkerrør ind mellem to valser, der knuser rørene, mens saften gennem en rende føres hen til kogehuset, som ses med sin rygende skorsten ved siden af møllen. I dette presses saften ud af rørene, den inddampes og bliver efterhaanden gennem forskellige processer til det berømte brune St. Croix sukker. Den øvrige omdannelsesproces foregik indtil 1839 paa raffinaderierne i Danmark, hvor sukkeret blev gjort hvidt og haardt. Af skummet og melassen (siruppen) blev der paa plantagerne lavet den fine St. Croix rom.

En vestindisk plantage: Plantagerne svarede nærmest til hjemlige herregaarde, og der byggedes i den gyldne tid skønne boliger omgivet af høje mure, undertiden med arkader lavet af svære koralkalkblokke; arbejdskraften var jo billig. Det var solide bygninger med tykke mure, og foruden planterens bolig var der een eller to sukkermøller, et kogeri, stalde til heste og muler, lagerrum og vognremiser, der ofte var vældige bygninger med mange rum. Mange af plantagerne var befæstede; ogsaa en gravplads fandtes til. I haverne var der basiner med guldfisk og alle slags sjældne planter, der voksede mango- og appelsintræer, lemonbuske, mispel, ananas, guavabuske og guavaberrytræer.

Billedet viser hovedbygningen paa plantagen „*Little la Grange*“ nær Frederikssted. Det er en gammel plantagebygning af træ paa et kalkstensfundament. Taget er af bølgeblik, som det i nutiden bruges næsten alle vegne. Paa plænen staar et mangotræ; paa højdedraget i baggrunden til venstre ses en gammel sukkermølle.

St. Croix er omgivet af koralrev, der naaer helt op til overfladen og virker som bølgebrydere, og inden for revene er der altid roligt vand, selv i stormvejr.

Har man først ved hjælp af en lods klaret den ret vanskelige indsejling mellem koralrevene, er man i Christianssted i en havn, hvor et skib kan ligge trygt selv i den stærkeste storm. Der er nu som i gamle dage intet kajanlæg; man ankrer paa den aabne red.

Paa havnekajen omkring toldboden og vejerboden udfoldede sig i gamle dage et broget og muntert liv. Store kærre forspændt med okser eller mindre kærre med muldyr som trækdyr bragte sukkeret og rommen fra plantagerne til udskibningshavnen, og i smaa baade førtes varerne ud til skibene. Det gik ofte festligt til, naaer sukkeret kom ombord, flag og gjøs hejstes, og 5 kanonskud affyredes.

Havnekajen var det sted, hvor man mødtes, hertil gik man den daglige spadseretur og hørte nyt fra øen eller ude fra den store verden.

De to nederste etager er fra 1774, trappepartiet fra 1830 og øverste etage fra 1862. Det anvendes nu delvis til regeringskontorer, delvis til bolig for guvernøren eller hans stedfortræder, naar de opholder sig paa øen. Det er opført af vestindiske bygningshaandværkere.

Festsalen var holdt i guld og hvidt, paa pillerne langs siderne fandtes kronede, guldindrammede spejle, under hvilke der stod forgyldte taburetter betrukket med rødt saffian og baaret af forgyldte griffer. Taburetterne og spejlene findes nu i Udenrigsministeriets korridor paa Christiansborg Slot, lysekronerne og forskelligt andet inventar i repræsentationslokalerne samme sted.

